

คำวินิจฉัยของ นายจิระ บุญพอนสุนทร ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๒๑/๒๕๕๖

วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๘ กรณีพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องได้รับหนังสือร้องเรียนจากนางผดิดนทรา ภัคเกษม และคณะ ว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ที่บัญญัติให้ “หญิงมีสามีให้ใช้ ชื่อสกุลของสามี” ขัดกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่บัญญัติให้บุคคลเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองในกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ และหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน

ผู้ร้องได้พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้หญิงที่มีสามีที่ได้สมรสกันตามกฎหมาย ต้องเปลี่ยนชื่อสกุลมาเป็นชื่อสกุลของชายผู้เป็นสามี อันเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ที่เป็นบทบัญญัติรองรับสิทธิของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองและให้เกิดความเสมอภาคกันในทางกฎหมายระหว่างชายและหญิงเท่าเทียมกัน และมีให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การที่พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติให้หญิงมีสามีใช้ชื่อสกุลของสามีเป็นการทำให้หญิงมีสามีต้องถูกจำกัดสิทธิในการใช้ชื่อสกุลหลังจากสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ทำให้หญิงไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชาย เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ทั้งเป็นการเลือก

ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ และสถานะของบุคคล เพราะบังคับแต่เพศหญิงที่มีสามีเท่านั้น ทำให้สิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามีต้องถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ซึ่งเป็นการขัดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

ผู้ร้องเห็นว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เป็นบรรทัดฐานต่อไป

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

รัฐธรรมนูญ

“มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕

“มาตรา ๑๒ หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี”

พิเคราะห์แล้วก่อนหน้านี้มีพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ มาตรา ๖ บัญญัติว่า “หญิงได้ทำงานสมรสมีสามีแล้วให้ใช้สกุลของสามี แลคงใช้ชื่อตัวและชื่อสกุลเดิมของตนได้” ซึ่งมีความหมายว่าเมื่อหญิงสมรสแล้วคงใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้ แต่ถ้าประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของสามี ก็เป็นทางเลือกที่สามารถทำได้ แสดงให้เห็นว่าการสมรสของหญิง ไม่มีผลไปลดรอนสิทธิอันมีอยู่เดิมของหญิง ต่อมาพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ ได้บัญญัติให้ยกเลิกความในมาตรา ๖ ของพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ และบัญญัติในเรื่องนี้ขึ้นใหม่ในมาตรา ๑๓ ว่า “หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” โดยให้เหตุผลว่าให้เหมาะสมแก่กาลสมัย แม้อันต่อมาพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๑๓ ดังกล่าวจะถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ก็ตามแต่พระราชบัญญัติฉบับหลังนี้ก็ได้รับบัญญัติในเรื่องเดียวกันนี้ไว้ในมาตรา ๑๒ ซึ่งมีข้อความอย่างเดียวกันว่า “หญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” คำว่า “ให้ใช้” มีลักษณะเป็น บทบังคับ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการไม่เสมอกันในกฎหมายระหว่างชายและหญิงที่สมรสแล้ว ทั้งเป็นการเลือกปฏิบัติ

ต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งถึงวรรคสามบัญญัติห้ามไว้ การบัญญัติให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีโดยไม่เปิดช่องให้เลือกได้ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติขนานนามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ นั้น เป็นยิ่งกว่าถอยหลังเข้าคลองเสียอีก และอาจเป็นการรอนสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีอันพึงมีอยู่แต่ดั้งเดิมของหญิงได้ ทั้งอาจไปกระทบถึงชื่อเสียงเกียรติคุณแห่งวงศ์ตระกูลเดิมของหญิงนั้นด้วย กรณีตามบทบัญญัติมาตรา ๑๒ ดังกล่าวไม่อาจถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นตามนัยแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคสี่

จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติที่ต่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

นายจรัส บุญพจนสุนทร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ